

Geatas land enligt Beowulfkvädet

12 juli 2019

Detta dokument försöker att ge en kort sammanfattning av mina åsikter om var geatas land låg enligt Beowulfkvädet.

Mina viktigaste källor är:

- **Beowulfkvädet** enligt <http://www.heorot.dk/beowulf-rede-text.html>
Radnummer nedan anges enligt denna webbsida
- **Bo Gräslunds bok** "Beowulfkvädet" från 2018
Jag använder mig av hans argumentation i mycket hög grad - detta dokument kan ses som en kort sammanfattning av Bo Gräslunds bok.
- **Gad Rausings artikel** i Fornvännen 1985
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1225764/FULLTEXT01.pdf>
- **R T Farrell** 1972: Beowulf Swedes and Geats
- **Gustaf Svedjemo** 2014: Landscape Dynamics –Spatial analyses of villages and farms on Gotland AD 200-1700

Viktiga förutsättningar, som utvecklas nedan:

- Beowulfkvädet "stelnade" i sitt innehåll redan i början av 600-talet
- *sweon* avser svear och i utvidgad bemärkelse Svearike 'Swiorice'
- *geatas* kan etymologiskt avse både götar, gutar och jutar
- *geatas* beskrivs som ett sjöfarande folk bosatta på en ö vid ett hav
- *sweon* och *geatas* utkämpar ett antal krig över vida hav
- *weder* är en kenning till *geatas*, och behöver inte betyda väder
- Den omfattande ödeläggelsen genom Ormens härjningar

Beowulfkvädets kronologi

Enligt Bo Gräslunds utförliga argumentering har Beowulfkvädet inte skapats i England utan överförs från Östsverige till East Anglia i England i följande steg:

- Muntlig trädning vid sveahovet ca 550-600
- Sutton Hoo-graven från ca 625 visar på starka nordiska influenser och är en tydlig indikator på att ex. sveakungens dotter var gift med kung Raedwald av East Anglia.
- Muntlig trädning vid East Anglia-hovet under 600-talet
- Skriftlig nedteckning antagligen i Mercia (mellersta England) under 700-talet

Detta innebär att innehållet måste anses ha "stelnat" redan kring år 600, när det muntligt överfördes från svearna till East Anglia.

Sweon

sweon avser uppenbarligen svear i Beowulfkvädet. Därför används termen svear fortsättningsvis.

Däremot är det ytterst oklart vad termen "svear" konkret innebär.

Götarna kan ha erkänt svearnas överhöghet redan på 500-talet - det går inte att avgöra tack vare det mycket fragmentariska källäget. Källorna vi har, främst Tacitus, Jordanes, Procopius, Widsith, Ottar, Wulfstan och Ynglingatal ger ingen klarhet i om svear under

tiden 0 - 1000 e.Kr. enbart kan avse svear i inskränkt bemärkelse i Mälardalen (samt antagligen östra Östergötland samt Öland), eller om svear även kan inbegripa områden enligt det medeltida Sverige, dvs. Småland, Värmland, Västergötland, Östergötland m.m. För frågan om *geatas* hemland är även området kring Göta Älv intressant. Det är oklart om detta område kan anses ha ingått som en del av svearnas område, ha tillhört Norge eller varit ett självständigt 'Alvhem'.

Klarhet i dessa frågor kommer vi förmodligen aldrig att få - därför måste argumentation föras med alla dessa möjligheter i åtanke.

Vissa indicier redovisas nedan.

Etymologi

Bo Gräslund med stöd av Lennart Elmevik argumenterar för att götar, gutar, goter och jutar alla har sitt etymologiska ursprung i urgermanska **geutan* 'gjuta', kanske avseende gjutandes av bronssköldar. Termen *geatas* kan eventuellt ha förvanskats i England under inflytande av de folkslag som de engelska berättarna och nedskrivna kände till.

eotan anser flera nutida forskare att det alltid betyder jättar och inte jutar i Beowulfkvädet. Se exempelvis:

- Gwara, Scott 2008: Heroic Identity in the World of Beowulf
- Vickrey, John F 2009: Beowulf and the Illusion of History

Detta innebär att jutar inte nämns explicit i Beowulfkvädet.

geatas i Beowulfkvädet kan alltså avse götar, gutar eller jutar.

Sjöfärder och närhet till hav

Sjöfärden till Heorot, från *geatas* land till danerna, beskrivs på rad 210-230:

<i>ƿyrst ferð gewát</i> <i>flota was on yðum</i> <i>hít under beorge</i> <i>beornas gearwe</i> <i>on stefn stigon</i> <i>--stréamas wunden,</i> <i>sund wíð sande--</i> <i>seccas bæron</i> <i>on bearm napan</i> <i>beorhte frutwe</i> <i>gúðsearo geatolic</i> <i>guman út seofon</i> <i>werns on wilsid</i> <i>wudu hundenne.</i> <i>Gewát þá ofer waégholm</i> <i>winde gefýsed</i> <i>flota fámaheals</i> <i>fugle gelícost</i> <i>oð þæt ymb ántíð</i> <i>óþres dógpres</i> <i>wundenstefna</i> <i>gewaden hælde</i> <i>þæt en lífende</i> <i>land gesáwen,</i> <i>brimclifu bléan,</i> <i>beorgas stéape</i> <i>side saénaessas</i> <i>þá was sund líden</i> <i>éaletes ut endes.</i> <i>þan on up bráde</i> <i>Wedera léode</i> <i>on wang stigon</i> <i>snéwudu saéliden</i> <i>synn hrysadon</i> <i>gúðgewaédo</i> <i>gode þancdon</i> <i>þæs þe him ýþláde</i> <i>éaðe wurdon.</i> <i>Þá of wealle geseah</i> <i>wesend Scyldinga</i> <i>sé þe holmclifu</i> <i>healdan soolde</i>	210 Time passed by: the ship was on the waves, the boat under the cliffs; the ready warriors stepped up into the prow --the currents curled round, sea against sand-- the men bore into the bosom of boat bright arms and armour, noble war-gear; the fellows shoved off, men on a welcome voyage, in a well-braced ship. Then they went over the water-waves urged by the wind, the foamy-necked floater, remarkably bird-like until in due time, on the second day, the curved-prow had made the journey, so that the sailors sighted land, bright sea-cliffs, towering shores, wide headlands; then was the sea traversed, their sea-voyage at an end. Thence up quickly the Wederas-warriors stepped onto land; moored their vessel; their mail-shirts clanked those war-garments; they thanked God that for them the wave-paths had been smooth. Then from the wall saw the ward of the Scyldings, he who the sea-cliffs had the duty to guard,
---	--

Klippor omnämns i danernas land dels som ett tydligt landmärke (rad 222, "blänkande havsklippor, stupande berg"), dels nära kungshallen Heorot (rad 230).

Hemfärden beskrivs på ett liknande sätt på rad 1903-1924:

yrfeláfo. Gewát him on nacan dréfan déop water. Dena land of geaf þá was be mæste mereluræglu sum segl sále fæst. sandwudu þunode nó þær wégflotan wind ofer yðum sðes getwaðfde. sægenga fór fléat fámigheals forð ofer ýðe bundenstefna ofer beinstréamas þæt hie Géata elifu ongitan meahton cúpe næssas. eóol úp æþrang lyfigeswenced. on lande stód. Hrupe wæs æt holme. hýðweard geara sé þe ær lange tid. léofra manna fús æt farode. feor wlatode sæðde to sande. sidfneþme scip oncearbendum fæst. þý læs hym þpa ðrym wudu wynsuman. forwrecun meahle hét þá úp heran. æþelinga gestreon fretwe ond fætgeld. næs him feor þanon to gesécanne. sinces bryttan Higelac Hæðþling. þær æt hām wunað selfa mid gesfðum. sæwealle néah.	1907	by the inherited relic. Departed him on the ship to trouble deep water; he left the Danes' land; then was by the mast a mighty sea-garment , sail fastened by rope; the sea-beam thundered; there the wave-floater was not (by) wind over the waves hindered in its venture; the sea-goers went, the foamy-necked floated forth over the waves, bound grow over the ocean-streams, until they the Geatish cliffs could perceive, the well-known headlands; the keel rushed up weather-beaten, rested on the land. Quickly was at the water the ready harbour-guard, he who already for a long time for the beloved men eager at the current gazed far; 1917 moored in the sand the broad-bosomed ship firm with anchor-bounds, lest the force of the waves the winsome timbers might carry away; he ordered then to carry up the nobles' treasure, trappings and gold ornaments; it was not far thence for them 1922 to seek the giver of treasures Higelac son of Hrothel, where he dwelt at home himself with his companions near the sea-wall .
--	------	---

Att segel användes verkar uppenbart av raderna 217, 218, 221, 1905, 1906 vilka omnämner segel, mast, seglare samt fågelliknande båt. Dessutom verkar de ha gått undan, båten flyger fram över havet. Enligt https://sv.wikipedia.org/wiki/Vikingatidens_skepp kunde vikingatidens handelsbåtar hålla en fart på 6-8 knop. Beskrivningen på rad 1905-1911 tyder på en minst lika snabb framfart.

Geatas omnämns tydligt 42 gånger i samband med hav, oftast med ord som kan betyda både sjö och hav som *sæ*, *mere*, *holm*, *lagu* och *brim*. Tre gånger omnämns *geatas* tillsammans med ord som enbart kan betyda salthav: *geofon* och *hæf* (rad 362, 1862, 2477). Hygelacs kungsgård låg intill havet enligt ett stort antal rader.

sipes wærig. ðá mec sæc oþbær flód æfter farode. on Finna land	weary from my venture; then the sea bore me off flood following current onto the land of the Lapps,
---	--

Rad 579-580 beskriver hur Beowulf drivs upp av vågorna till finnarnas land, vilket antingen kan avse finnar i nuvarande Finland eller troligare samer i Bottenviken. En tredje möjlighet är att frisernas konung Finn avses. Dessa rader är alltför oklara för att kunna användas som argument för/mot någon hypotes.

Hæfde lfgdraca. léoda fæsten éalond utan. eorðweard ðone glédum forgrunden. him ðæs gúðkyning Wedera þíoden. wræce leornode.	2334 The fire-drake had the fortress of the people, by the coast-land, the stronghold ground down with flames; him for that the war-king, the chief of the Wederas, studied vengeance :
---	--

"éalond" på rad 2334 kan enbart betyda ö (nuvarande island på engelska). "éalond utan" betyder närmast "ön därute". Rad 2324-2335 avser uppenbarligen *geatas* land, bland annat på rad 2327 att *geatas* tron (*giftstól Géata*) smälter i hettan av elden.

Vänerns is omnämns inte i Beowulfkvädet. Ynglingasagans berättelse om den norske kungen Ales slag på Vänerns is brukar sammanställas med inledningen på rad 2396:

Geatas land låg alltså vid ett salt hav och kunde beskrivas som en "ö därute". Rad 211 och 1911 beskriver dess kust som klippig. Rad 580 om finnarnas land antyder att *geatas* land låg i Östersjön. Detta utesluter att *geatas* kan avse götar bosatta i Västergötlands och Östergötlands centralbygder samt utesluter att krigen med svearna förts över någon större insjö som Vänern, Vättern eller Mälaren.

Beowulfkvädet tycks beskriva minst fyra krig mellan *sweon* och *geatas*.

1. rad 2472-2478
Svearna anfaller geatas i geatas land "över vida vatten och hav"
Ohthere och Onela dödar mängder med geatas kring den raserade borgen,
förmodligen i flera olika attacker: "often committed". Detta kan alltså ha varit flera
olika krig, som utkämpades senast ca 525.

2. rad 2479-2489, 2922-3002
Geatas anfaller svearna i svearnas land. Geatas beskrivs som "männen från havet". Efter att ha dödat geatas kung Hæthcyn tvingades Ongentheow ta skydd i en fornborg och stupade i "hägnaden", kanske i en närliggande helig lund. Rad 2966-3002 beskriver Ongentheows sista strid och hur han plundrades på sin rustning när han låg död på slagfältet, senast ca 530.

Nis ic to Swēoðeode sibbe oððe tréowe withe ne wēne ac was wide eow þe we Ongenþeo ealðre besayðe Heofon Hreþling wið Hreowsa þa for onmedlan ærest gesohton Gēata lēode Gūð-Scilfingas sēa him se frōða fæder Oðheres eald and egesfull hondlyht āgeaf ābreot brimwisan brýða herode gomela iðmeowlan gōlde berofene Onelan mōdor and Oðheres and ða folgode feorigenfyllan oð ðæt hi oððodon earfoðlice in Hrefnestelt hlāfordlēas heset ða sinherge sweara lāfe wundum wēge weum oft gehēt earme teahhe andlone nūh cwaet hē on meargennas mēces ecgum gētan wolde sam on galgtréowum fuglum to gancas frēge eft gelamp sārgimōðum somod sēdæge syððan his Hygelāces horn and hýman gealdor ungelan þa se gōða cōm, lēoda dugode on list firan. Wes sio swifswaða Swena and Gēata weirðes woom wide gesýne hā ða fole mid him frēðe lōwehton gewit him ða se gōða mid his gudeelingum frōd feagedmōr fæsten sēccan eorl Ongenþeo ufor encirde hæfde Higelāces hilde geirinen wlonces wigenefte widres ne trēowde þæt hē se ðe mannum ensucan makte, heoðoliðendum hord forsundan beann and brýde beah oft þonan eald under eorðweall þa wes aht boden Swēom lēodum segn Higelāces freoðowong þone forð oferðodon syððan Hreðlingas to hugin þrunon. Þær wearð Ongenþeo ecgum sweordan blondenfexa on bid wrocen þæt se þeodcyning ðalian sceolde Eafores āne dēim hinc yrringa Wulf Woneðing waepne geseht	2924 2929 2934 2939 2944 2949 2954 2959 2964	I do not from the Swedes peace or truce expect a bit, but it was widely known that Ongentheow of life deprived Hasteyn Hrethel's son at Raven's Wood, when for arrogance first sought out the Geatish people the War-Scilfings at once him the wise, old father of Oðhere, ancient and terrible, returned onslaught by hand; he destroyed the son-wise man, he honored his wife, the old, wisened woman bereft of her gold, Onela's mother and Oðhere's and then he followed those life-enemies, until they escaped with difficulty, into Raven's Wood, without a lord; then he besieged the huge (sacred) grove, the surfaces of swords weary with wounds; he often threatened woes to the wretched company in the length of the night; said he in the morning by the edges of a <u>gnatch</u> he would <u>sacrifice</u> one of them on the <u>gallows-tree</u> <u>as game for the birds</u> ; <u>relief came back</u> to the sorrow-spirited ones together with early day, when they Hygelac's horn and trumpet, and his battle-yell recognised, then the good man came, with the tribe's veteran warriors travelling on the path. The bloody swathe of the Swedes and Geats, the slaughter-rush of men was widely seen; how the folk between them awoke a feud; then the good man went with his fellow kinsmen, old and wise, greeted saddened, to seek a cinde; the warrior Ongentheow retreated higher up, he had of Hygelac's battle-skill heard, the proud man's war-craft; he did not trust his resistance, that he the sea-men could oppose, against battle travellers defend the board, children and women; he fell back thence old behind the earth-wall; then pursuit was offered to the Swedish nation, the standards of Hygelac that place of refuge forth overman, when the Hrethelings pressed forward into that entrenchment. There was Ongentheow by edges of swords, the grizzle-haired was compelled to pause, so that the tribe-king had to submit to the sole judgement of <u>Eofor</u> ; him wrathfully <u>Wulf, Woneð's son</u> , reached with his weapon.
--	--	---

3. rad 2200-2207, 2379-2390, 2602-2625

Onela angriper geatas, dit hans brorsöner Eadgils och Eanmund hade flytt "över havet" efter deras uppror mot Onela. Eanmund dödas av sveafursten Wiglaf (rad 2602-2625). Sedan geatas kung Heardred dödas blir Beowulf kung, förmodligen under svearnas herravälde, "the throne he let Beowulf hold", förmodligen någon gång på 540-talet.

Eft þæt gelæde ofaran dāgrum hildehlættum syððan Hygelac leg and Heardrede hildemæcas under bordhreoðan to bonan wurden ða hinc gesohtan on sigelpeode hearde hildefreca Heaðo-Scilfingas mīða gesegeles neðan Herenices syððan Beowulfe braede rice	2202 2207	After that it came to pass in later days in battle-clashes, when Hygelac lay dead, and for <u>Heanred</u> battle-matches, under the cover of his shield, became the instruments of his death, when they sought him out in the victory-tribe, the fierce battle-ready warriors, the <u>Battle-Scilfings</u>, with enmity they attacked the <u>nephew of Hænsic</u>; thereupon to Beowulf the broad kingdom
--	--	---

Weder-Géatum wéold. Hine wræmægas ofer sæð sóhtan, suna Óhteres hæfdon hý forhealden helm Scyflinga þone sēlestan sæfcyninga þára ðe in Swiorfoe sine brytnade, maerne þeoden· him þæt tó meore wearð hē þær for fearnre feorhwunde hlēat sweordes swengum sunu Hygelāces ond him eft gewāt Ongendōes beam hāmes nīosan syððan Heardrēd lag lēt ðone bregostól Bīowulf healdan, Géatum wealdan· þæt was gōd cynig.	2379	ruled the Weder-Geats, Him banished men from across the sea sought, sons of Ohtere: they had rebelled against the Helm of the Scyflings, the finest of sea-kings who there in Sweden dispensed treasure, famed chieftain; to him it became the end; there he for his hospitality received a mortal-wound, from sword's swing, the son of Hygelac; and he went back, Ongentheow's son to seek his home, after Heardred lay dead; the throne he let Beowulf hold, to rule the Geats; that was a good king.
---	------	---

Sē ðæs lēodhryres lēan gemunde uferan dōgrum· Eadgile wearð fēasceafum frēond· folce gestēpte ofer sæð sīde sunu Óhteres wigum end weapnum· hē gewræc syððan cealdum cearsiðum· cynig ealdre binæf;	2394	He for the prince's fall requital remembered in later days, to Eadgils he became a friend in his plight; with men he supported over the wide sea the son of Ohtere, with warriors and weapons; he had vengeance then in cold grief-bringing ventures, he deprived the king of his life:
--	------	--

4. rad 2391-2396

Beowulf understödjer Adils med krigare och vapen över det vida havet. Beowulf dödar Onela i svearnas land, förmodligen någon gång på 550-talet.

Signifikanta märkligheter i dessa krigsskildringar är:

- Svearna härjar våldsamt i *geatas* land ett flertal gånger
- Beowulf är märkligt frånvarande i krigen utom i det sista (fjärde) kriget.
- Beowulf tilläts bli konung efter det tredje kriget, förmodligen under svearnas överherravälde. Orden "*cealdum cearsiðum*" på rad 2396 som enligt ovan betyder "plågsamt sorgetåg" antyder att han gör uppror mot Onela under svåra överväganden.
- Svearna beskrivs förvånansvärt positivt, eftersom Beowulfkvädet handlar om *geatas* store hjälte Beowulf. Exempelvis Onela beskrivs på rad 2382-2384 som den främste av sjökonungar som delat ut skatter (som guldringar) samt som en ryktbar furste.

Beowulfkvädet kan beskriva *geatas* förlust av sin självständighet till svearna.

Weder

I Beowulfkvädet förekommer termen *weder* 24 gånger. Två gånger används *weder* (rad 546 och 1136) tydligt i betydelsen "väder" men ingen av gångerna i samband med *geatas*. Övriga 22 gånger används *weder* i olika former, varav 2 sammansatta (*Weder-Géatum* och *wedermearc*), som den mest använda kenningen för *geatas*.

Weder-Géatum förekommer fyra gånger och tolkas mest naturligt som en särskiljande benämning gentemot västgötar och östgötar.

Traditionellt antas *weder* betyder "väder, vind, storm". *Geatas* land beskrivs dock aldrig som speciellt utsatt för exceptionellt väder. *Weder* används ett flertal gång i pluralformer vilket är mycket svårförklarligt om det skulle betyda "väder".

Weder betyder alltså förmodligen någonting annat än "väder".

Under Gotlandshypotesen framförs att *weder* kan betyda "vädur". Sven Lindqvist (1958 s. 144) anger betydelsen "vädur" utan diskussion. Dock tycks "vädur" stavats som *weðer* på Old English (etymonline.com/word/wether) och "väder" som *weder* (etymonline.com/word/weather#etymonline_v_4877).

Daner, vendel och geatas

Geatas nämns enligt Gräslund 72 gånger varav som Weder-geatas 4 gånger och som Sjögeatas 2 gånger.

Sweons omnämns enbart som sweons.

Enligt Heorot.dk:s översättning nämns daner totalt 41 gånger varav utan förled 21 gånger.

Med 8 olika förleder på följande radnummer:

Spjutdaner 1 601 1856 2494

Ringdaner 116 1279 1769

Västdaner 383 1578

Östdaner 392 616 828

Ljusdaner (Beorht) 427 609 609

Syddaner 463 1996

Norddaner 783

Halvdaner 1064 1069 (Halvdans folk?)

Jag tolkar alla dessa ställen som kenningar. Möjligen kan något fall av östdaner tolkas som folkbenämning, och då som de östliga danerna (Skåne?).

Jag tolkar att obalansen i antal sammansatta kenningar mellan geatas och daner beror på att danerna var ett betydligt större folkslag än geatas.

Omnämmandet av Wulfgar, Heorots väktare, som wendla leod på rad 348 pekar också på att Vendsyssell var en del av danernas välde. Även om wendla även kan betyda vender är detta mer osannolikt. Wulfgar är ett urnordiskt namn, 'varg-spjut'.

I Widsith nämns vender förmodligen som Winedum.

Wenlun kan antas motsvara wendla i Beowulf.

Jag håller för troligt att "vendel" var namnet på folkslaget som bodde på norra Jylland, dvs även en bit söder om Limfjorden. Vad jag förstår av arkeologin är den någorlunda enhetlig i norra Jylland.

Ödeläggelse

Rad 2312-2335 beskriver en omfattande ödeläggelse när Ormen härjar i *geatas* land och bland annat bränner ner Beowulfs hem och "folkets borg".

Dá se gæst ongan glédum spiwan, beoht hofu bezman- bryneléoma stód eldum on andan- nō ðær áht ewicas léd lyftfloga læfan wolde- was þæs wyrmes wig wíde geáyn- nearofáges nīð- néan ond feorran- hú se gúðscada- Géata léode hatode ond hýnde- hord eft gesoéat dryhtsele dymme- ær dages hwile- hæfde landwara- líge befangen baele ond brunde- beorges getrúwde wíges ond wealles- him seo wén geléah. Pá was Biowulfe- bréga gecýðed snúde tó sóðe- þæt his sylfes hām bolda sélest- brynewylmum mealt giftól Géata- þæt ðám góðan was hréow on hreðre- hygesorga maést- wénde se wísa- þæt hé wealdende ofer ealde riht- écean dryhtne bitre gebulge- bréost innan wéoll þeostum geponeum- swá him gepýwe ne wæs. Hæfde ligdraca- léoda faesten éalond útan- eorðweard ðone glédum forgrunden- him ðæs gúðkynig Wodera þfoden- wræce leornode-	2314 2319 2324 2329 2334	Then the demon began to spew flames, to burn bright houses; the gleam of fire rose to the horror of the men; nor there anything alive the hateful air flier wished to leave; the war-strength of that wyrm was widely seen, the malice of the darkly cunning one- near and far, how the war-scather- the people of the Geats hated and humiliated; back to his hoard he shot, the hidden lord-hall ere the time of day; the inhabitants of the land had been- seized by flame, in blaze and in fire; his barrow he trusted, his war-skill and his walls; him this belief deceived. Then was to Beowulf- the danger made known quickly in truth, that his own home, the finest of dwellings, in waves of heat melted, the throne of the Geats; that was to the good man a grief in his heart, of the mind-sorrows the greatest; the wise man thought- that he the Ruler against ancient law- eternal Lord had bitterly angered; inside his breast welled with thoughts of gloom, such was not usual for him. The fire-drake had- the fortress of the people, by the coast-land, the stronghold ground down with flames: him for that the war-king, the chief of the Wederas, studied vengeance:
--	--------------------------------------	--

Hypoteser om geatas land

Enligt argumentationen ovan, som är mer utförligt genomförd i Bo Gräslunds bok, är inte de traditionella kandidaterna till *geatas* land, Väster- och Östergötland, sannolika kandidater. *Geatas* land låg vid ett salt hav och kunde beskrivas som en "ö därute" med klippig kust. *Geatas* och svearna krigade upprepade gånger över hav.

Detta utesluter att *geatas* kan avse götar bosatta i Västergötlands och Östergötlands centralbygder, som låg långt in i landet, samt utesluter att krigen med svearna förts över någon större insjö som Vänern, Vättern eller Mälaren. Vänern och Vättern ligger helt inom götarnas traditionella områden. Mälaren ligger helt inom svearnas traditionella område. Åland, Öland och andra öar som Bornholm kan också uteslutas då dess invånare aldrig har kallats för något som liknar *geatas* samt att deras begränsade storlek talar emot att de kan ha varit *geatas* land. De danska öarna (Själland, Fyn m.fl.) är bebodda av danerna. Bornholm, Rügen och Österlen ligger dessutom alltför långt ifrån från svearnas centralbygder för att upprepade krig ska vara sannolikt.

Några få tänkbara kandidater i Norden återstår:

Gotland, Jylland och östra Östergötlands kustbygd.

Gotland

Gotlands läge mitt i Östersjön innebar att ön tidigt blev en betydande bygd, trots dess begränsade storlek. Från 600-talet finns det gutniska fynd från gravar vid Grobiņa på lettiska kusten. Det visar att senast då bedrev de gotländska farmännen omfattande handel över Östersjön.

Enligt Svedjemo (sid 108, 212, 218 och 228) fanns det 1800-2000 gårdar på Gotland under 500-talet (kanske motsvarande en befolkning på 20-40000) och 1000-1200 under 600-talet. Detta kan jämföras med cirka 1650 gårdar 1653 (Revisionsboken). Gotland var alltså förmodligen minst lika bebyggt under 500-talet som mer än tusen år senare. Det finns fynd från 600-talet, som rika vapengravar, vilka antyder ett kulturellt närmande till Mälardalen.

Geatas klippor (rad 211 och 1911) kan ha varit Hoburgen på Gotlands sydspets, där man låg och väntade på gynnsamma vindar vid utfarten.

Hygelacs kungahall kan ha legat vid Stavgard i Burs nedanför Littorinavallen vid Bandlundaviken på sydöstra Gotland. Nordens största husgrund, 67 m lång, och en av de rikaste gårdsmiljöerna från mellersta järnåldern har grävts ut vid Stavgard. Andra tänkbara platser finns givetvis, som Paviken och Ireviken.

Den raserade borgen (*hreo snabeorh*) kan ha varit Torsburgen.

Starka punkter

- De upprepade krigen mot svearna. De förs "över vida hav" vilket är en naturlig beskrivning av Östersjön mellan Gotland och Mälardalen. De sjöfarande svearna måste haft ett starkt intresse av att kontrollera Gotland som en stödjepunkt mitt i Östersjön. Fynden från Grobiņa, Lettland tyder på att den var en stödjepunkt med starka influenser både från gutar och svear.
- Bildstenar av typ B avbildar ofta skepp med segel. De dateras till perioden 500-700. Se ex. kulturbilder.wordpress.com/2013/07/15/bildsten-fran-broa-halla-ca-500-600-tal/ Bilder på bildstenar av typ A och B finns i slutet av artikeln.
- Bildstenar finns nästan enbart på Gotland (570 st. varav 70 st. typ A/B från perioden 200-700), där de kan sägas ersätta båtgravarna i övriga Norden. 24 sönderslagna bildstensfragment har hittats i östra Mälardalen, i gravar daterade till 550-650. Detta kan tolkas som att bildstenar har rests, under perioden 400-550, med starka influenser från Gotland och senare rituellt slagits sönder under perioden efter Beowulfskvädet.
- Bildstenar av typ A har helt annorlunda motiv än senare bildstenar. Detta är en av flera indikationer på omfattande kulturella förändringar på Gotland mellan folkvandringstiden och vendeltiden.
- *Weder* kan betyda vädur (fårbagge). Sigilldjuret på bevarade gutniska sigill liknar i viss mån Agnus Dei-symbolen. Men Agnus Dei, representerande Jesus offer, ska ha en gloria (nimbus, även om ett fåtal undantag finns) för att visa dess gudomlighet samt vara ett ungt offerlamm. Ofta är Agnus Dei även högerställt, liggande, med snedställd fana samt utan horn.

Tempelriddarnas sigill visar en variant av Agnus Dei som liknar det gutniska sigilldjuret men har nimbus och saknar horn.

Det gutniska sigilldjuret är fullvuxet, vänsterställt, upprättstående med stolt, upprätt fana, utan nimbus samt med horn. Sigilltexter visar någorlunda tydligt att sigilldjuret är gutarnas "egna" vapendjur, skilt från Agnus Dei:

1280: **Gutenses signo, Christus signatur in Agno**

Jag betecknar gutarna, Kristus betecknas genom lammet

1341: **Hoc Wisbycenses agno designo gutenses**

Med detta Visby-bornas lamm betecknar jag gutarna

Bo Gräslund, liksom flera tidigare forskare, anser att det gutniska sigilldjuret är en kombination av Agnus Dei och väduren.

Väduren är den traditionella symbolen för Gotland och nämns redan år 1029 när 12 vädurar och andra dyrbarheter gavs till kung Olav. Att antalet vädurar anges visar dess betydelse, och kan innebära en vädur vardera från den då rådande tingsindelingen.

Mytologiska djurgestalter finns på en bildsten från perioden 200-600 (Väskinde, se sista sidan) samt på kiststenar från Änge, Buttle, <https://kulturbilder.wordpress.com/2017/02/28/kiststenar-fran-buttle-ange-gotland>. Dessa djurgestalter tycks vara otolkade. Getabockar och vädurar är några av många tänkbara möjligheter.

Benämningen *weder-geatas* på gutarna, "vädur-götar", för att särskilja dem från väst- och östgötar är naturligt.

- Stenhusgrundernas förstörelse verkar ha varit mycket omfattande, kanske upp mot hälften av de cirka 2000 gårdarna lades öde cirka år 600. Ca 60% av undersökta stenhusgrunder har bränts. I Uppland är siffran för brända hus 5-10 % för mellersta järnåldern. Detta tyder på en omfattande ödeläggelse på Gotland, antagligen genom krig, och som väl motsvarar den ödeläggelse som beskrivs i Beowulfkvädet som en följd av Ormens härjningar.
- Sjöresans längd från sydligaste Gotland (klipporna som omnämns på rad 211 och 1911 kan vara Hoburgen) till Själlands sydostkust (beskrivningen motsvarar Stevns klint väl) är ca 430 km. Enligt rad 219 bör de ha kommit fram framåt kvällen dag två, dvs. efter kanske 35 timmars seglats. Detta motsvarar en fart på knappt 7 knop, vilket är klart rimligt enligt argumentationen ovan.

Svagheter

- Enligt ovan stavas "vädur" *weðer* medan "väder" stavas *weder*. Etymolog måste rådfrågas hur denna skillnad ska tolkas.
- Hygelacs krigståg mot friserna är svårförklarat från ett gotländskt perspektiv. Hygelac var kanske lejd av danerna. Att Hygelac blev lämnad ensam kvar i frisernas land är onekligen märkligt och tyder på en intern konflikt.
- Efter Beowulfs död vidtar klagosång - på rad 2910-2921 beskrivs att franker (samt merovinger) och friser kommer att angripa geatas när de får vetskap om Beowulfs död.

På rad 2922-3003 beskrivs att svearna kommer att angripa geatas eftersom geatas dödade Egil. Obalansen i radantal är tydlig - svearna är en betydligt viktigare potentiell fiende till geatas än franker och friser. Detta talar för att geatas geografiskt låg betydligt närmare svear än franker och friser.

- Geatas (eller åtminstone Beowulf) och daner har ett nära förbund som är svårförklarligt geografiskt. En tänkbar möjlighet är det gemensamma intresset för handelsvägen i nuvarande Schleswig, där Hedeby och Dannevirke senare byggdes.
- Vid sjöfarten till Heorot måste man ha kommit fram till Själland på kvällen, dvs. när Stevns klint låg i skugga. Epitetet '*blícan*' "blänkande" är inte naturligt då. Detta kan dock vara en allmängiltig beskrivning och inte gälla specifikt för tidpunkten av deras insegling.

Jylland

Geatas klippor kan ha varit på Grenåhalvön.

Hygelacs kungahall kan ha legat vid Århus eller Ålborg.

Starka punkter

- Närheten till England, samt att jutarna var ett av de invaderande folkslagen på 400-talet
- Jyllands storlek och generella fyndrikedom
- Hygelacs krigståg mot friserna

Svagheter

- Under Äldre Romerska Järnåldern (0-200 eKr) finns det mycket rika gravar representerande ett nytt regionalt ledarskap, någorlunda jämnt fördelade över Danmark. Under Yngre Romerska Järnåldern (200-400) koncentreras dessa mycket rika gravar till Fyn och Själland, samtidigt som gravfynden av romerska importörer i princip upphör i Jylland medan den ökar på Fyn och Själland samt med en omfattande omorganisering av byar och gårdar. Lotte Hedeagers argumenterar i hennes avhandling från 1992 (Danmarks jernalder - Medlem stamme og stat, ex. sid 193, 201-204) för att det etablerades en centralmakt med territoriell kontroll i Danmark redan i övergången mellan äldre och yngre romersk järnålder ca 200 eKr. Jylland är alltså inte längre självständigt och kan därmed inte varit *geatas* land.
- Jutarna tycks inte vara belagda som en självständig stam i östra Jylland. Enligt <https://da.m.wikipedia.org/wiki/Jylland> behärskade danerna Jylland senast år 500. Enligt <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Jutes> är det oklart var jutarnas land låg på 500-talet. Jutarnas land kan ha varit enbart de nordfrisiska öarna och en bit norrut på jylländska västkusten. Alternativt i Flandern mittemot Kent i England. De jutiska kungarna Hengest och Horsa grundade ett jutiskt kungarike i Kent under mitten på 400-talet. Den ende jutiske kung som tycks vara omnämnd i övrigt är Getwulf i Widsith, som

nämns före friserna och danerna, dvs. kanske i Flandern.

Fig.130. Udbredelsen af »rings-grave« fra ÆR, defineret som grave med mere end 10 AOT som indeholder guld og/eller romersk import (jlf. fig.37).

1: Liminge, 2: Hoby, 3: Jutlinge (tre grave), 4: Nordesbørg, 5: Blåse, 6: Epe, 7: Skærbjerg, 8: Møllegaard, 9: Ellers, 10: Fauskov, 11: N. Booby, 12: Hattø, 13: Vejrup, 14: St. Kongehøj, 15: Lyngbø, 16: Hjemrup, 17: Ljerted, 18: Carlsberg, 19: Agersbøl, 20: Dollerup, 21: Berge, 22: Rastup (to grave).

Fig.133. Udbredelsen af »rings-grave« fra YR, defineret som grave med mere end 10 AOT som indeholder guld og/eller romersk import (jlf. desuden fig.38).

1: Ugehus, 2: Nrup, 3-4: Nordrup, 5-7: Hilleboje, 8: Vålby, 9: Verpele, 10-11: Sønderup, 12-15: Møllegaard, 16: Hjemrup, 17: Eskildrup, 18: Årde, 19: Agersbøl, 20: Agersbøl, 21: Vrangstrup.

- Ett antal mytologiska sveakungar nämns i samband med jutar och Jylland (Jutland) i Ynglingatal, Historia Norwegiae samt i Ynglingasagan.

Ynglingatal, <https://web.archive.org/web/20090227140542/http://www3.hi.is/~eybjorn/ugm/skindex/yt.html>, är daterad från ca 920 (troligast) till 1100-talet.

Historia Norwegiae, www.vsnrweb-publications.org.uk/Text%20Series/Historia%26Passio.pdf, är förmodligen skriven ca 1200. **Ynglingasagan**, <http://cornelius.tacitus.nu/heimskringla/ynglingasagan> och http://www.heimskringla.no/wiki/Ynglinga_saga, är skriven ca 1230.

Årtalen nedan är enbart riktmärken, ingen av dessa kungar har säkerställd existens.

Domalde (300-talet) sägs vara jutarnas ovän i Ynglingatal vers 5.

Jorund (andra hälften av 400-talet) dödas vid Limfjorden enligt Ynglingatal vers 14.

Historia Norwegiae instämmer om Limfjorden och tillägger att han dödades av danskar i Danmark. Ynglingasagan vers 28 skriver att han hängdes av den norsk kungen Gylaug efter att ha åkt till Danmark för att härja i Jutland och Limfjorden.

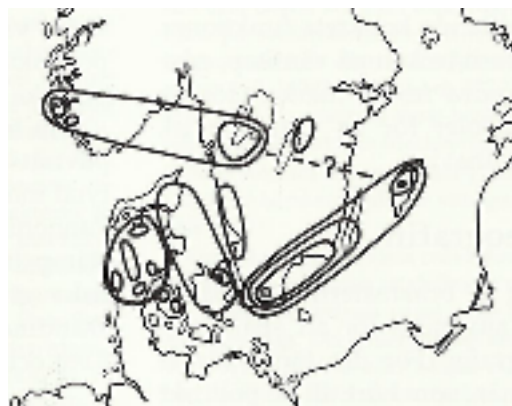
Ottar (530-tal) dödas i Vendel enligt Ynglingatal vers 19. Historia Norwegiae och

Ynglingasagan (vers 31) tillägger att Ottar dödades av en dansk jarl med samma namn (han hette Vöttr enligt Ynglingasagan) och hans bror Faste samt att Vendel är en del av Danmark. Ynglingasagan beskriver dessutom att Jutland är en del av Danmark. Ohthere i Beowulfkvädet kan vara identisk med Ottar.

Östen (ca 600) dödas av jutska män enligt Ynglingatal vers 23. Enligt Historia Norwegiae dödades Östen av Gautar. Enligt Ynglingasagan vers 35 hade sjökonungen Sölve Högnesson (från Njardö i Norge) ett rike i Jutland. Sölve dödade, tillsammans med sina jutska män, Östen i häradet Lofundi (förmodligen i Uppland).

Jutar omnämns alltså enbart i samband med Domalde på 300-talet. I alla senare beskrivningar är Jutland och Vendel tydligt delar av Danmark, och någon folkstam jutar omnämns inte. Att Östens banemän kallas för "jutska män" avser förmodligen inte att de var jutar utan att de kom från Sölves rike i Jutland. Senare under medeltiden användes jutar och daner relativt ofta synonymt. En svaghet i resonemanget är att Ynglingatal, som förmodligen är klart äldst, inte omnämner Danmark i dessa sammanhang. Historia Norwegiae och Ynglingasagan bygger tydligt på Ynglingatal, och deras många tillägg om Danmark kan bero på 1200-talets uppfattning att Jutland alltid hört till Danmark.

- Beskrivningen av Beowulfs sjöresa till danernas land omnämner klippor dels som landmärke (rad 222), dels nära kungshallen Heorot (rad 230). Detta stämmer mycket bra med området kring Stevns klint på sydöstra Själland vilket starkt talar för att *geatas* land låg i Östersjön. Ingen lämplig kombination av klippor har identifierats på norra eller västra Själland.
- Rad 348 beskriver att Hrothgar's härold heter Wulfgar och är Vendels ledare. Den enda rimliga tolkningen i 500-talets arkeologiska kontext är att Wulfgar kom från Vendsyssel.
- Maktcentrat på Själland låg alltsedan ca 200 eKr på östra och sydöstra Själland omkring Himlingøje, http://denstoredanske.dk/Danmarks_Oldtid/%C3%86ldre_Jernalder/Et_nyt_aristokrati_200-400_e.Kr/Et_sj%C3%A6llandsk_h%C3%B8vdingedynasti. Stevns klint beskrivs som porten till Själland, och Heorot bör då legat i närheten.
- Brakteaternas motivbilder antyder kopplingar mellan Själland och Vendsyssel, samt internt på mellersta Jylland. Detta antyder ett enhetligt danskt rike under 500-talet.
- De upprepade krigen mot svearna är svårförklarade. Svearna måste i så fall ha utgått från den smala Göta Älv-dalen. Inga andra källor finns som antyder att svearna ens under medeltiden hade styrka nog för att utgå från Göta Älv-dalen. Arkeologi och källor tyder på att Bohuslän, Dalsland, Göteborgsområdet och norra Halland var omtvistade

mellan Danmark, Norge och Sverige till 1200-talet. Enligt Ottars resebeskrivning från 880-talet tillhörde hela nuvarande svenska västkusten Danmark.

- Frånvaron av lämningar från ett kustförsvar (exempelvis höjdborgar och vallar) på Jylland talar emot en ständig invasionsrisk från svearna motsvarande de beskrivna krigen.
- Wulfingarna, som i flera norska sagor som Heimskringla identifieras med östgötar, kan ha härskat i västra Östergötland. *Geatas* vågar inte ta emot Beowulfs far Ecgtheow sedan han dräpt wulfingen Heatholaf. Detta tyder på en närhet, vilket inte stämmer med Jylland.
- Att Jylland kan beskrivas som en ö är långsökt. En okänd del av Jylland kallas dock för *eyland* i Ynglingatal, kanske Vendsyssel norr om Limfjorden.
- Ingen naturlig förklaring till epitetet *weder-geatas* finns
- Sjöresorna till Heorot på Själland beskrivs som över öppet hav i över ett dygn, alltså minst 25 timmar, förmodligen mer. Enbart en resa nordöstra Jylland-norra Själland kan övervägas. Avståndet är ca 150 km vilket motsvarar en fart på max drygt 3 knop. Detta kan inte beskrivas som en resa med fart.

Östra Östergötland

Geatas land kan ha varit det fornlämningsrika Vikbolandet. Hygelacs kungahall kan ha legat vid Bråviken eller Slätbaken. Ramunderborgen (tidigare Rammshäll, "Korpklippan") vid Söderköping kan ha varit den raserade borgen (*hreosnabeorh*).

KOMPLETTERA MED FYNDEN NORRKÖPING

Starka punkter

- Götar
- Vikbolandet (mellan Bråviken och Slätbaken) är mycket fornlämningstätt med många fornborgar. Götavirke ligger strax innanför.
- Östra Östergötland är både arkeologiskt och dialektalt nära knutet till Mälardalen vilket kan vara en följd av de strider som beskrivs i Beowulfkvädet. Alltså att svearna erövrade östra Östergötland.
- Wulfingarna, som i flera norska sagor som Heimskringla identifieras med östgötar, kan ha härskat i västra Östergötland. *Geatas* vågar inte ta emot Beowulfs far Ecgtheow sedan han dräpt wulfingen Heatholaf. Detta tyder på en närhet.

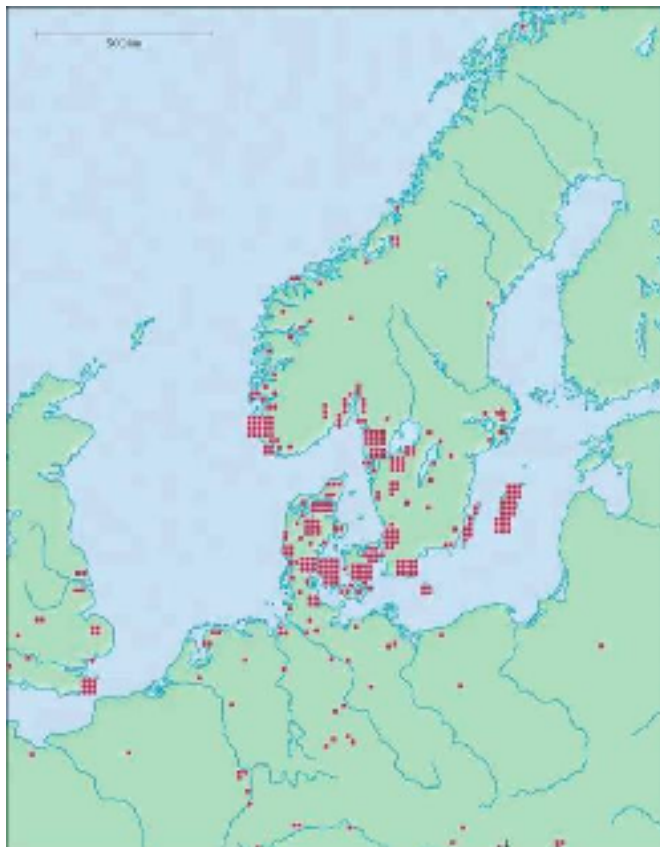
Svagheter

- Bygden på Vikbolandet är mycket mindre än svearnas bygder
- Den naturliga sjövägen till svearna är inomskärs och kan näppeligen beskrivas som "över vida hav". Dock kan man tänka sig att man seglade snabbare längre ut i havet.
- Sjöresans längd från östra Östergötland till Själlands sydostkust (beskrivningen motsvarar Stevns klint väl) är ca 610 km. Enligt rad 219 bör de ha kommit fram framåt kvällen dag två, dvs. efter kanske 35 timmars seglats. Detta motsvarar en fart på 9-10 knop, vilket är väl högt enligt argumentationen ovan.
- Hygelacs krigståg mot friserna är svårförklarat från ett östgötskt perspektiv. Hygelac var kanske lejd av danerna. Att Hygelac blev lämnad ensam kvar i frisernas land är onekligen märkligt och tyder på en intern konflikt.
- Östergötland/Vikbolandet kan inte beskrivas som en ö i havet
- Ingen naturlig förklaring till epitetet *weder-geatas* finns. Väderstad (*Wederstadha* 1368) ligger västerut i Östergötland och tycks vara en lokal namngivning, "vädurs-stället".
- Vid sjöfarten till Heorot måste man ha kommit fram till Själland när Stevns klint låg i skugga. Epitetet 'blícan' "blänkande" är inte naturligt då. Förvisso kan detta vara en allmängiltig beskrivning och inte specifikt för tidpunkten vid deras insegling.

Svear

Det tycks gå en kulturgräns snett genom Sverige som talar emot att svear hade ett starkt inflytande i Västergötland under yngre järnåldern. Några indicier på denna kulturgräns, tagna framför allt från Påvel Nicklassons avhandling "Svärdet ljuger inte", som behandlar vapengravar från yngre romersk järnålder (YRJ, ca 175-400 eKr):

- Tydliga regionala skillnaderna mellan våra sentida landskap Skåne, Västergötland, Östergötland och Uppland (Mälardalen) med många unika drag
- Nyheter och avklinganden tycks ha rört sig i den ordningen mellan landskapen, dvs med start i Skåne. Exempelvis är det enbart i Uppland som vapengravar anläggs under hela YRJ medan vapengravarna i götalandskapen helt försvinner efter ca 300.
- Alltmer tydliga skillnader mellan Västergötland och Östergötland från ca år 0
- Minst lika rika man- som kvinnogravar i Västergötland, medan rika kvinnogravar är okända från Östergötland
- Alla vapengravar i Västergötland är brandgravar medan de i Mälardalen (samtliga i centrala Uppland) är skelettgravar
- Vapengravar i Mälardalen är betydligt större än i götalandskapen, samt kombinerade med större gravmonument, guld och romersk import. Vapenkombinationerna varierar dessutom betydligt mera än i götalandskapen.
- Västergötland har enbart kammargravar av sten
- Klart flest kammargravar av trä i Uppland, samt enbart för män (enligt Stig Welinder)
- Hallplåtåer finns enbart i östra Mellansverige. Deras namn (fsv. skialf) kan vara ursprunget till begreppet skilfing
- Ca 550-700 märks ett plötsligt svealändskt arkeologiskt inflytande på Gotland, vapen, gravskick, smycken, redskap m.m. Detta kan tolkas som att svearna besegrade geatas.
- Brakteaterfynd enligt karta (från Morten Axboe 2007)

Ett vanligt argument mot att svearnas maktcentrum kontinuerligt har varit beläget i centrala Uppland (bygden kring Gamla Uppsala) är de relativt få rika fynden från Gamla Uppsala före år 600. Detta kan dock delvis bero på att de flesta äldre lämningar är begravda under jordmassorna som flyttades dit när prakthallar, kungshögar m.m. byggdes ca 600. Vidare utgrävningar är nödvändiga för att klarlägga detta.

Arkeologiskt visar Gamla Uppsala på en kontinuitet åtminstone ner till 300-talet. Ex. att alla närliggande byar efter hand försvinner samtidigt som byn vid Gamla Uppsala blir allt större med allt mer specialiserade gårdar. Praktgraven i Fullerö (5 km norr om Gamla Uppsala) från 300-talet visar på bygdens tidiga betydelse.

Detta tyder sammantaget på att det är övervägande sannolikt att svearnas maktcentrum åtminstone sedan 300-talet var centrala Uppland. Skriftliga källor på detta finns dock först från 800-talet (Vita Anskarii).

De arkeologiska skillnaderna enligt ovan tolkar jag som att åtminstone under YRJ hade Mälardalen, Västergötland och Östergötland distinkt olika kulturer och var därför knappast förenade i något gemensamt maktutövande.

LÄGG TILL VIKEN / Skiringsal-hypotesen

Konklusion

Med stor sannolikhet kommer vi aldrig att med säkerhet kunna identifiera *geatas* land. De tre presenterade hypoteserna har alla styrkor och svagheter.

Sammantaget är Gotland det mest logiska valet att förlägga *geatas* land till, enligt argumentationen ovan.

Vikbolandet i östra Östergötland är ett tänkbart alternativ. Havsfärderna till både svear och daner är dock svårförklarade, både logistiskt och som de beskrivs i kvädet. Framförallt verkar det vara osannolikt att Vikbolandet kan ha varit så bebyggt att de framgångsrikt kunnat kriga mot svearna.

Jylland lider av flera uppenbara brister, bland annat att svearna förmodligen inte behärskade västsvenska kusten förrän mycket senare samt att jutarna inte är belagda som en självständig stam i Jylland under yngre järnåldern. Enligt Lotte Hedeager kan Danmark ha enats redan ca 200 e.Kr med utgångspunkt från Själland.

Stavgard (sydöstra Gotland)

Stavars hus är en 67 meter lång husgrund, i en mycket rik fyndmiljö. Huset grävdes ut på 1920-talet. Många romerska fynd gjordes som glasbägare, porslin och mynt från 100-talet e.Kr. Dessutom hittades arabiska silvermynt från ca 800 vilket antyder att huset byggdes ca 200 e.Kr och var i bruk in på 800-talet.

Bild på Stavars hus från <http://www.guteinfo.com/?id=2107>

Bildstenar

Typ A är daterade till perioden 200-600
Rundade, sirliga, komplicerade mönster
Alla typ A -stenar har "solsymboler"
Roddåtar
Sirliga mytologiska djurgestalter
Väskinde (vädurar?) respektive *Sanda*

Typ B är daterade till perioden 500-700
Enkla, kantiga, grova former
Inga senare bildstenar har solsymboler
Åtar med segel
Enkla djurgestalter, ofta fåglar
Halla, *Buttle* respektive *Ardre*

